

13 ¹ Toen sprak Hasjem tot Mosjé als volgt.

Tegen Mosjé – Tora voegt hier niet, zoals gewoonlijk, aan toe: ‘Zeg tegen de Israëlieten,’ omdat Mosjé als de vertegenwoordiger van het volk beschouwd wordt (*Ibn Ezra*).

² „Heilig voor Mij alle eerstgeborenen, alles dat de baarmoeder bij de Israëlieten opent, bij zowel de mens als het vee; dat is voor Mij.”

Heilig voor Mij – Dit betekent dat ze de eerstgeborenen onmiddellijk moesten heiligen, zodat het gebod reeds in de woestijn van toepassing was. Dit hoofdstuk voegt veel geboden toe: dat ze deze dag moesten gedenken en dat het in de lentemaand was en dat ze dit feest in zijn seizoen moesten blijven vieren. Dit is een aanwijzing voor de berekening van de schrikkelmaand in het maanjaar. En betreffende chameets voegt dit hoofdstuk toe: „Er zal bij jou geen chameets gezien worden” [vers 7] (*Ramban*).

Heilige voor Mij alle eerstgeborenen – Ze moeten allemaal gelost worden, net als andere gewijde voorwerpen, die niet gebruikt mogen worden voor het doel waarvoor ze bestemd waren, maar die eerst gelost moeten worden, zoals er geschreven staat [in Devariem 15:19]: „Je zult geen werk verrichten met je eerstgeboren os.” (*Sforno*)

Alles dat de baarmoeder opent – Al wat de baarmoeder voor het eerst opent (*Rasji*).

Bij de mens – Aanvankelijk werden alle offerdiensten uitgevoerd door de eerstgeborenen (*Rasjbam*).

Dat is voor Mij – Ik heb ze voor Mijzelf verkregen toen Ik de eerstgeborenen van Egypte doodde (*Rasji*).

³ Mosjé zei tegen het volk: „Gedenk deze dag waarop jullie uit Egypte trokken, uit het slavenhuis, want met een sterke hand heeft Hasjem jullie hier uitgehaald en daarom mag er geen chameets gegeten worden.

Gedenk deze dag – Dit leert ons dat we de Uittocht uit Egypte iedere dag moeten gedenken (*Rasji* van Mechilta).

Deze dag – Mosjé zei dit tegen Israël op dezelfde dag dat zij Egypte uittrokken, dat wil zeggen, op de 15e Niesan.

⁴ Heden trekken jullie uit, in de lentemaand.

In de lentemaand – Weten we dan niet in welke maand zij uittrokken? Maar dit is wat hij [Mosjé] tegen hen zei: „Zie de goedheid die Hij jullie bewezen heeft, toen Hij jullie uitvoerde in een maand, die geschikt is om uit te trekken, wanneer het niet koud is en het niet regent.” En zo staat er ook geschreven [Tehilliem 68:7]: „Hij voert de gevangenen uit op de meest geschikte tijd,” in de maand die het meest geschikt is om uit te trekken (*Rasji*).

In de lentemaand – [Hebr.: in de maand *Aviv*.] De tijd dat de eerste oogst rijp is (*Rasjbam*).

De Uittocht vond plaats in de lentemaand en om dat ieder jaar in het begin van de lente te kunnen vieren, stelden onze Geleerden zorgvuldig een kalender samen, zodat het Pesach-feest steeds in het voorjaar zou vallen (*Sforno*).

⁵ En het zal gebeuren, dat wanneer Hasjem je zal brengen naar het land van de Kenaäniet, de Chittiet, de Emoriet, de Chiwiet en de Jevoesiet, dat Hij aan je voorouders gezworen heeft om het jou te geven, een land overvloeiend van melk en honing, dan moet je deze dienst in deze maand volbrengen.

Naar het land van de Kenaäniet, enz. – Hoewel hier slechts vijf volken worden opgenoemd, worden er zeven volken bedoeld, want die zijn allemaal inbegrepen in het woord ‘Kenaänieten,’ ondanks dat maar één van de families Kenaän genoemd werd [van Mechilta] (*Rasji*).

Volgens onze Geleerden [in *Sifree*, *Kie Tavoo* 300] was het land van deze vijf volken een *land dat overvloedig van melk en honing*, maar dat gold niet voor de twee hier niet genoemde volken. Daarom verblijdde Hij hen alleen met het land van deze vijf volken (*Ramban*).

Dat Hij je voorouders gezworen heeft – Betreffende Avraham staat er geschreven [Bereisjiet 15:18]: „Op die dag sloot Hasjem een verbond met Avram [als volgt: ‘Aan jouw nakomelingen zal Ik dit land geven’].” En betreffende Jitschak staat er [Bereisjiet 26:3]: „Verblijf in dit land [...want aan jou en aan al jouw nakomelingen zal Ik heel dit land geven, en Ik zal de eed die Ik aan Avraham, je vader, gezworen heb, nakomen].” En betreffende Jaäkov staat er [Bereisjiet 28:13]: „Het land waarop je ligt [zal Ik aan jou geven en aan jouw nakomelingen].” (*Rasji*).

Overvloeiend van melk en honing – Melk vloeit uit de uiers van geiten en honing stroomt uit de dadels en vijgen (*Rasji* van Ketoebot 111b).

Deze dienst – Die van het Pesach-offer [Mechilta, Pesachiem 96a]. Maar was er hierboven [12:25] al niet gezegd: „En het zal gebeuren, dat wanneer jullie het land binnentrekken [dat jullie deze dienst in acht moeten nemen], enz.” Waarom herhaalt Tora dat dan hier? Wegens datgene wat hier nieuw wordt geïntroduceerd. In het vorige hoofdstuk (12:26) staat: „En het zal zijn wanneer je kinderen tegen je zullen zeggen: ‘Waartoe is deze dienst voor jullie.’ ” Daar heeft Tora het over een slechte zoon, die zichzelf uitsluit van de gemeente [door te zeggen: ‘voor jullie’], en hier [in vers 8] heeft ‘en je zult het je zoon vertellen’ betrekking op een zoon die niet weet hoe hij vragen moet. Tora leert je dat jezelf het gesprek voor hem beginnen moet [Mechilta 14] met woorden uit de Aggada, die zijn interesse opwekken (*Rasji*, van Mechilta 18:14).

⁶ Zeven dagen zul je matsot eten en de zevende dag is een feestdag ter ere van Hasjem.

Zeven dagen zul je matsot eten – Dit is de dienst die bedoeld wordt in het vorige vers (*Ibn Ezra*).

Dit is een feestdag ter ere van Hasjem – Dit betekent dat zij hun feestoffer uiterlijk op de zevende dag [van het Pesachfeest] moesten brengen, en niet later (*Ramban*).

⁷ Zeven dagen zullen er matsot gegeten worden en er zal bij jou geen chameets gezien worden, noch mag er bij jou zuurdesem gezien worden in heel je gebied.

In heel je gebied – Zoals de vreemdeling in Israël de Sjabbat moet respecteren door zich te onthouden van arbeid, zo ook moet hij zijn huis gedurende deze zeven dagen Pesach vrij houden van chameets (*Ibn Ezra*).

⁸ En je zult je zoon op die dag vertellen en zeggen: „Het is wegens dit wat Hasjem voor mij gedaan heeft, toen ik uit Egypte trok.

Wegens dit – Opdat ik Zijn geboden in acht neem, zoals deze [voorschriften voor] het Pesach-offer, matsa en bitterkruid [Haggada voor Pesach] (*Rasji*). Dit betekent dat je hem moet vertellen dat wat je zelf gezien hebt, wat G-d voor jou gedaan heeft toen je uit Egypte kwam. En onze geleerden hebben verklaard [in Mechilta] dat het woord *dit* slaat op de matsot en het bitterkruid dat voor hem ligt (*Ramban*).

Wat Hasjem voor mij gedaan heeft – Dit is een zinspeling op het antwoord voor de slechte zoon: „Hasjem deed dat voor *mij*,” maar niet voor jou. Als jij daar geweest was, zou je niet waardig geweest zijn om gered te worden [van Mechilta] (*Rasji*).

⁹ En het zal voor jou een teken op je arm zijn en een aandenken tussen je ogen, opdat de Tora van Hasjem in je mond zal zijn, want met sterke hand heeft Hasjem je uit Egypte gevoerd.

En het zal voor jou een teken zijn – De Uittocht uit Egypte zal voor jou een teken zijn [van Jonatan] (*Rasji*).

Op je hand en een aandenken tussen je ogen – Dit betekent dat je deze verzen [1:10 en 11:16] moet opschrijven en ze op je hoofd en op je arm moet binden (*Rasji*), en dat je ze altijd moet herinneren, opdat G-ds wet altijd in je mond zal zijn, zodat je Zijn geboden en leringen in acht zult nemen, want Hij is je Heer, *Die je uit het slavenhuis gered heeft* (*Ramban*).

Op je hand – Op de linkerhand. Daarom is in de tweede afdeling [vers 16] יָדְךָ – *jadchah* – je hand – voluit geschreven [met een ה – *h* – op het eind], om daarmee [יָדְךָ is hand en יָדְךָ is zwak] te verklaren dat de zwakke hand [bedoeld is, d.w.z. dat men het op de zwakke of linker hand moet binden] (*Rasji*). *Ibn Ezra* citeert R. Mosjé HaKohen, volgens wie met het woord ‘hand’ in de meeste gevallen in Tora de linkerhand bedoeld wordt, zoals in Jesjahoe 48:13.

De ware betekenis ervan is dat de herinnering altijd permanent bij je moet zijn, alsof het in je hand staat gegraveerd (*Rasbam*). [Vroeger was het inderdaad de gewoonte om de tefillien de hele dag te dragen.]

Tussen je ogen – Als een kostbaar juweel dat men op zijn voorhoofd draagt als een sieraad (*Rasbam*).

Want met sterke hand – Dit was de verandering in de natuurwetten (*Sforno*).

¹⁰ En je moet deze wet in acht nemen op de daarvoor vastgestelde tijd, van jaar tot jaar.

Deze wet – De voorschriften voor Pesach (*Rasbam*).

Van jaar tot jaar – [Lett.: „Van dag tot dag.”] Vertaling volgens *Rasji*.

¹¹ En het zal zijn dat wanneer Hasjem je naar het land van de Kenaäniet zal brengen, zoals Hij jou en je voorouders onder ede heeft beloofd, en Hij het je zal hebben gegeven,

En het zal zijn dat wanneer Hij je naar het land zal brengen – Sommigen van onze Geleerden leiden hieruit af dat de eerstgeborenen die in de woestijn geboren werden, niet gewijd waren. En hij die zegt dat ze wel gewijd waren, verklaart: wanneer jullie deze geboden in de woestijn in acht nemen, dan zullen jullie de verdienste hebben om het land te mogen binnengaan, om de mitswot daar te doen (*Rasji* van Berachot 4b). *Ramban* meent dat de wet van de eerstgeborene allen in het Land gold.

De Kenaäniet – Een algemene naam voor alle volken in het land, want Kenaän was de voorvader van hen allen (*Ibn Ezra*).

Zoals hij jou beloofd heeft – Waar heeft Hij dit jou beloofd? [In Sjmot 6:8:] „En Ik zal jullie naar het land brengen, waarvoor Ik mijn hand heb opgeheven, enz.” (*Rasji*). Volgens *Ramban* betekent dit: „Hij beoefde het je voorouders dat Hij het jou zou geven.”

En Hij het je zal hebben gegeven – Het moet jou toeschijnen alsof Hij het je vandaag gegeven heeft, en het moet je niet lijken alsof het een erfenis van je voorvaderen is (*Rasji* van Mechilta).

¹² dan moet je alles wat de baarmoeder opent aan Hasjem overdragen en van alles wat als eerste door het vee geworpen is en dat jij bezit, daarvan zijn de mannetjes voor Hasjem.

Dan moet je overdragen – Dit is een uitdrukking voor ‘afscheiden’ (*Rasji*). Het moet worden afgescheiden, zodat het niet vermengd raakt met de rest (*Ibn Ezra*).

Al wat door het vee geworpen is – [רָשָׁע – *sjèger*] Een misgeboorte, wat de moeder verworpen heeft en voortijdig is geworpen is. En de Schrift leert u dat het niettemin gewijd is, in zoverre dat het jong dat erna geboren wordt, is vrijgesteld. En hoewel een jong dat op tijd geboren wordt ook רָשָׁע – *sjèger* – genoemd wordt, zoals in [Devariem 15:19]: „het geworpene van je runderen,” komt dit vers ons alleen maar iets leren over een misgeboorte, want er staat al geschreven: „alles wat de baarmoeder opent.” En wanneer je zegt dat hier de eerstgeborene van een onrein dier bedoeld wordt, dan is het antwoord hierop dat er ergens anders geschreven staat [Devariem 15:19]: „Van je rundvee en van je kleinvee.” En op een andere manier kan men verklaren: „Je zult alles wat de baarmoeder opent aan Hasjem overdragen:” hier is sprake van een eerstgeborene van de mens (*Rasji* van Mechilta).

- 13** En elke eerstgeboren ezel zul je inlossen voor een lam en als je het niet inlost, moet je het de nek breken, maar iedere eerstgeborene van je zonen bij de mensen moet je inlossen.

Eerstgeboren ezel – Maar niet de eerstgeborenen van andere onreine dieren (Mechilta). [Waarom dan alleen de ezel?] Dit is een Bijbels besluit omdat de eerstgeborenen van de Egyptenaren vergeleken worden met ezels. En ook omdat de ezels de Israëlieten hielpen bij de Uittocht uit Egypte, want er was niet één Israëliet die niet vele ezels meenam uit Egypte, beladen met het zilver en goud van de Egyptenaren [van Berachot 5b] (*Rasji*).

Ibn Ezra verklaart dat alle eerstgeborenen van de dieren van de Egyptenaren stierven in de plaag, maar de eerstgeboren dieren van de Israëlieten werden gespaard, om er de dienst voor G-d mee te kunnen doen. Daarom moest ieder eerstgeboren dier van de Israëlieten op het altaar geofferd worden. De onreine dieren waren echter ongeschikt om te worden geofferd en daarom moesten ze gelost worden. Als ze niet gelost werden, moesten ze gedood worden, zoals ze gedood zouden zijn in Egypte tijdens de plaag. En de reden dat dit alleen voor ezels gold, was dat dit de enige onreine dieren waren die de Israëlieten in Egypte bezaten.

Zul je inlossen voor een lam – Hij moet het lam aan een Kohen geven. De eerstgeboren ezel mag gebruikt worden en het lam is ongewijd bezit voor de Kohen [van Bechorot 9a,b] [D.w.z., het lam heeft geen heiligheid en mag door de Kohen gebruikt worden] (*Rasji*).

Je moet het de nek breken – Men breekt hem de nek van achteren met een bijl en doodt hem [Bechorot 13a]. Hij bezorgt de Kohen een financieel verlies [doordat hij hem niet het lam als lossing geeft], en daarom moet hij zelf een verlies lijden [door de ezel te doden] (*Rasji*).

Maar iedere eerstgeborene van je zonen bij de mensen moet je inlossen – Zijn losprijs wordt ergens anders [in Bemidbar 18:16] vastgesteld op vijf *sela* (*Rasji*). [Volgens de meeste hedendaagse autoriteiten bevatte een *sela* ± 23,4 gram zilver, dus vijf *sela* bevat 117 gram zilver = ± 30 euro.]

Dit gebod werd gegeven nadat de Levieten waren geheiligd om de plaats in te nemen van de eerstgeborenen, die hadden deelgenomen aan de zonde van het gouden kalf en het vond plaats in het tweede jaar na de oprichting en inwijding van het Tabernakel (*Rasjbam*).

- 14** En als het gebeurt, dat je zoon je in de toekomst zal vragen en zeggen: ‘Wat is dit?’ dan zul je hem antwoorden: ‘Met sterke hand heeft Hasjem ons uit Egypte gevoerd, uit het slavenhuis.

Wanneer je zoon je in de toekomst vraagt – Volgens vertaling *Rasji*.

Wat is dit? – Dit is de vraag van het domme kind dat niet weet hoe hij moet vragen [volgens de Haggada van Pesach] en daarom stelt hij een algemene vraag: „Wat is dit?” Ergens anders in de Tora [Devariem 6:20] staat: „Wat betekenen de getuigenissen, de wetten en de rechtsvoorschriften, etc.?” Dat is de vraag van de wijze zoon. De Tora spreekt over vier zonen: de slechte [Sjemot 12:26], een die niet weet te vragen [Sjemot 13:8], een die een algemene vraag stelt en een die een wijze vraag stelt (*Rasji*).

Wat is dit – Wat is de reden van de lossing van de eerstgeboren ezel, gezien het feit dat het een onrein dier is en wat is de reden dat zijn nek gebroken moet worden, als hij niet gelost wordt? (*Sforno*).

Met sterke hand heeft Hasjem ons uit Egypte gevoerd – Door de Egyptenaren sterk op ons vertrek te doen aandringen en daardoor konden we onze bezittingen niet op wagens laden, en werden we gedwongen ze op ezels te laden (*Sforno*).

- 15** En toen Paro stijfkoppig weigerde ons te laten gaan, doodde Hasjem alle eerstgeborenen in het land Egypte, van de eerstgeborene van de mensen tot de eerstgeborene van het vee; daarom offer ik voor Hasjem ieder mannetje dat de baarmoeder het eerst opent, en iedere eerstgeborene van mijn zonen los ik in.

En toen Paro stijfkoppig weigerde – Stijfkoppig als een ezel, zoals er geschreven staat [Jechezkel 23:20]: „Wiens vlees is als het vlees van een ezel.” Maar hij had zichzelf en zijn volk kunnen lossen door Israël, dat met een lam vergeleken wordt – zoals er geschreven staat [Jeremiahoe 50:17]: „Israël is als een verdwaald schaap” – weg te sturen (*Sforno*).

Doodde Hasjem – G-d doodde degenen die met een ezel vergeleken worden, toen zij zichzelf niet losten met een lam (*Sforno*).

Alle eerstgeborenen in Egypte – Eigenlijk verdiende de eerstgeboren Israëlieten ook gedood te worden, maar G-d spaarde hen en heiligde hen, om hen voor Hem dienst te laten doen. Ze waren daardoor als *nazerieten* geworden, gewijd aan G-d, en mochten daarom geen gewoon werk meer doen. Daarom moesten ze gelost worden (*Sforno*).

- ¹⁶ En het zal een teken zijn op je arm en een sieraad tussen je ogen, want met sterke hand heeft Hasjem ons uit Egypte gevoerd.’ ”

En een sieraad tussen je ogen – [Hebr.: *Totafot* – sieraad] Dit zijn de tefillien. Daar ze uit vier compartimenten bestaan טַפְפוֹת – *totafot* – genoemd. טַ betekent in het Koptisch twee en פַּ betekent in het Afriki [Frygisch?] ook twee [Menachot 34b] [dus 2 + 2 = 4 compartimenten van de tefillien van het hoofd]. En Menachem verklaart het [in zijn woordenboek] met: „Spreek [הִטֵּף – *hateef*] over het zuiden” [Jechezkel 21:2] en met: „Predik niet [-לְאֵלֵינוּ – *al-tatiefoe*] [Micha 2:6], en *totafot* is dan een uitdrukking van *spreken*, zoals „in herinnering brengen” [Sjemot 13:9], want ieder die ze [de tefillien] ziet gebonden tussen de ogen, zal zich het wonder van de Uittocht herinneren en erover spreken (*Rasji*). *Ramban* legt uit dat we met de tefillien bewijzen dat we geloven dat G-d het was Die ons met Zijn wonderen uit Egypte gehaald heeft, en dat we met de tefillien dus bewijzen dat we in G-d geloven.

- ¹⁷ Toen Paro het volk wegzond, leidde G-d hen niet door het land van de Filisjtijnen, omdat dat te dichtbij was, want G-d zei: „Opdat het volk geen berouw krijgt wanneer zij met oorlog geconfronteerd worden en terugkeren naar Egypte”.

Toen Paro het volk wegzond, leidde G-d hen niet door het land van de Filisjtijnen – De stam Efrajiem had zich vergist en was reeds 30 jaar vóór de bestemde tijd uit Egypte getrokken, met het gevolg dat driehonderd-duizend van hen verslagen werden door de Filisjtijnen... en hun beenderen lagen in hopen langs de weg... Daarom zei G-d: „Wanneer Israël de beenderen van de mannen van de stam Efrajiem zien liggen langs de weg, dan zullen zij terugkeren naar Egypte.” (*M.R.Sj.* * 20:11)

Het vers zegt: *welo nacham Elokiem* („En G-d leidde hen niet,” maar dit kan ook vertaald worden met: „En G-d troostte hen niet.”) Dit is te vergelijken met een koning, wiens zonen als krijgsgevangenen werden afgevoerd en sommigen van hen stierven in krijgsgevangenschap. Naderhand kwam de koning en redde degenen die waren overgebleven. Terwijl hij zich verheugde over degenen die het overleefd hadden, werd hij nimmer getroost over die welke gestorven waren (*M.R.Sj.* 20:13).

Omdat dat dichterbij was – Het was gemakkelijker langs die weg terug te gaan naar Egypte (*Rasji*).

Het Hebreeuwse woord *kie* hebben wij hier vertaald met ‘omdat’, overeenkomstig de interpretatie van *Rasji* en ook *Ibn Ezra*. **Ramban** echter zegt dat wanneer dat de juiste betekenis zou zijn, de zin als volgt had moeten luiden: „En G-d leidde hen niet door het land van de Filisjtijnen, want G-d zei: ‘Omdat dat dichterbij is, zal het volk eerder berouw krijgen.’ ” Volgens *Ramban* is het feit dat de weg door het land van de Filisjtijnen korter is, helemaal niet de reden voor G-ds keuze, en moet het woordje *kie* vertaald worden met ‘hoewel’; dus: „G-d leidde hen niet door het land van de Filisjtijnen, hoewel dat dichterbij was en het makkelijker zou zijn hen langs die route te leiden, want G-d zei...”

De reden dat zij met oorlog te maken zouden krijgen, als zij door het land van de Filisjtijnen zouden trekken, is dat die hun geen toestemming zouden geven om door hun land te trekken en dan zouden zij dus teruggaan naar Egypte. Maar als zij door de woestijn zouden trekken, zouden zij niet met oorlog geconfronteerd worden voordat zij door het land van Sichon en Og, de koningen van de Emoerieten zouden trekken. Tegen die tijd waren ze al ver van Egypte en was er geen reden meer om te vrezen dat zij terug zouden willen gaan. De oorlog tegen de Amalekieten was geen reden om terug te gaan, want zij trokken niet door hun land. Echter, Amalek kwam uit zijn land en voerde oorlog tegen Israël uit pure haat. En als zij toch hadden willen terugkeren, had hun dat niet gebaat, want Amalek zou hen ook onderweg op de terugtocht aanvallen. Bovendien waren zij toen al ver van Egypte verwijderd, door de omweg die zij maakten (*Ramban*).

Abarbanel verklaart de reden waarom G-d het volk Israël niet door het land van de Filisjtijnen leidde als volgt: Het Joodse volk had Egypte met toestemming van Paro verlaten, zoals er geschreven staat: „Toen Paro het volk wegzond.” Paro had begrepen dat het Joodse volk de woestijn was ingetrokken, om offers te brengen voor G-d. Wanneer zij nu rechtstreeks naar het Land Israël zouden gaan, dan zou Paro onmiddellijk door hebben dat hij was misleid. Dat is de reden dat zij een omweg maakten.

Or Hachajiem – Onze Geleerden zeggen dat toen het Joodse volk Egypte verliet, Paro en al zijn mannen het Joodse volk over een korte afstand begeleidden, zoals een goede gastheer zijn gasten uitgeleide doet, als zij zijn huis verlaten. Daar Paro slecht was, wilde G-d hem niet voor deze mitswa [het uitgeleide doen van gasten] belonen. Daarom veranderde G-d de reisroute van het Joodse volk, waardoor het escorte ineffectief werd, want het resultaat was dat zij hen in een andere richting begeleidden, dan die welke zij wilden gaan. Echter, het resultaat hiervan was dat het Joodse volk gedwongen werd een langere route te nemen. Daarom zegt het vers: „G-d leidde hen niet door het land van de Filisjtijnen,” want „Paro zond het volk weg.”

Klie Jakar – Het Joodse volk was nog niet klaar om Tora in ontvangst te kunnen nemen, want hun vertrouwen in Mosjé was nog niet compleet. Dit blijkt duidelijk uit het feit dat zij pas later, nadat de zee gespleten was en de Egyptenaren daarin verdronken waren, de Tora uiteindelijk zegt: Zij geloofden in G-d en in Mosjé, Zijn dienaar.” Dat is de reden waarom G-d het Joodse volk een omweg liet maken, zodat zij een hoger niveau van geloof zouden krijgen doordat zij Zijn wonderen zouden zien.

* *M.R.Sj.* – Midrasj Rabba Sjemot.

De **Lubavichter Rebbe** vraagt waarom het Joodse volk zou willen teruggaan naar een land waar zij zo onderdrukt werden en slavenarbeid moesten doen. Onze Geleerden zeggen dat zelfs vrouwen en kinderen tot slavenarbeid waren veroordeeld. En verder, waarom staat er dat Paro het Joodse volk wegzond? Tora had eenvoudig moeten zeggen: „Toen het Joodse volk Egypte verliet.” Dit suggereert dat er onder het Joodse volk velen waren, die Egypte niet wilden verlaten, maar die alleen maar mee de woestijn in trokken, omdat Paro hen wegjoeg. Mogelijk dachten zij dat na de tien plagen Paro het Joodse volk nu wel met rust zou laten. Dus waarom zouden zij het comfort van Egypte verwisselen voor het harde leven in de woestijn? Het waren deze mensen, die bij de eerste de beste tegenslag, zoals een oorlog tegen de Filisjtijnen, zouden willen terugkeren.

Wanneer zij met oorlog geconfronteerd worden – Zoals de oorlog die vermeld wordt in Bamidbar 14: 45: *Toen daalden de Amalekieten en Kena'anieten af*. Indien zij toen een rechte weg hadden genomen, waren zij terug gekeerd. Hoe dan? Indien zij, nu reeds, terwijl zij via een omweg waren gekomen, riepen: „*Laat ons een hoofd aanstellen en terugkeren naar Egypte* (Bamidbar 14:4), hoeveel te meer [zouden zij zo gesproken hebben] wanneer Hij hen gevoerd had langs een rechte weg. [Mechilta] (*Rasji*).

Opdat zij geen berouw krijgen – Zij zullen allerlei gedachten gaan koesteren over waarom zij zijn weggetrokken en dan zullen zij willen terugkeren (*Rasji*).

- ¹⁸ En G-d liet het volk een omweg maken door de woestijn naar de Rietzee, en gewapend trokken de kinderen van Israël op uit Egypte.

Hij liet hen een omweg maken – Hij liet hen om de rechte weg heentrekken via de kromme weg (*Rasji*).

G-d liet het volk een omweg maken door de woestijn – Dit is te vergelijken met een koning die een zoon had aan wie hij al zijn bezittingen wilde nalaten, maar hij redeneerde: „Wanneer ik het hem nu geef, terwijl hij nog klein is, zal hij niet weten hoe hij daarvoor moet zorgen. Ik zal daarom wachten totdat mijn zoon de geschriften gelezen heeft, dan zal hij de waarde van bezittingen begrijpen en dan zal ik het hem geven.” Dit is wat G-d zei: „Ik zal hun eerst de Tora geven, en daarna breng Ik hen naar het Land.” [Daar Israëls bestaan in Erets Jisraël volledig afhankelijk zou zijn van hun trouw aan Tora, konden zij het Land niet eerder binnengaan dan dat zij de Tora hadden gekregen (*M.R.Sj. 20:15*).]

G-d zei: Wanneer ik Israël nu het Land binnenbreng, zal ieder onmiddellijk zijn stuk grond of zijn wijngaard in bezit nemen en dan zullen zij Tora verwaarlozen. Daarom zal ik hen eerst veertig jaar door de woestijn laten zwerven, zodat zij het manna zullen eten en het water [het wonder van Miriam] zullen drinken en dan zal de Tora in hun lichamen worden geabsorbeerd. Rabbi Sjimon Bar Jochai zei: „De Tora werd alleen gegeven om te worden verklaard aan de eters van manna.”

Rietzee – Het is een uitdrukking voor een moeras, waarin riet groeit (*Rasji*).

Gewapend – [Hebr.: *Chamoesium*] Van wapens voorzien. Omdat Hij hen door de woestijn liet rondtrekken, was Hij er de oorzaak van dat zij gewapend moesten optrekken. Want indien Hij hen had rondgevoerd door bewoonde streken, hadden zij zich niet van alles wat zij nodig hadden, hoeven te voorzien, want dan waren zij als iemand die trekt van plaats naar plaats, en die van plan is daar te kopen wat hij nodig heeft. Maar wie vertrekt naar een woestijn moet zich van al zijn benodigdheden voorzien. En deze zin is alleen geschreven om het gehoor begrijpelijk te maken, opdat je je niet zult afvragen [later] bij de oorlog tegen Amalek en bij de oorlog tegen Sichon en Og en Midjan, waar zij de wapens vandaan haalden, opdat zij hen zouden verslaan met het zwaard. Daarom zegt Hij [hier reeds] dat zij gewapend optrokken. En zo ook vertaalt Onkelos het. Een andere verklaring [voor het Hebreeuwse woord *chamoesium*, dat hier met ‘gewapend’ vertaald werd]: „Een vijfde” trok er uit, en vier delen [van het volk, die niet waardig waren om verlost te worden (*Ond.*)] waren gestorven in de drie dagen van duisternis (*Rasji* op basis van *Mechilta*). [*Chamoesium* is dan een verbuiging van *chameesj* – vijf.]

Gewapend – Dit betekent dat, zelfs al leidde G-d hen door de woestijn, zij toch bang waren, dat de Filisjtijnen die in de nabijgelegen steden woonden, hen zouden aanvallen. Daarom waren zij gewapend, zoals mensen die ten oorlog uittrekken (*Ramban*).

Gewapend – Met opgeheven hand en gewapend trokken zij uit, als vrije mensen en niet als slaven (*Ibn Ezra*).

Rabbi Jehosjoea verklaart het aldus: vijfvoudig kwamen zij uit Egypte, want het aantal bekeerlingen dat zich bij het volk Israël voegde bij de uittocht uit Egypte, was vijf maal het aantal Israëlieten (*Midrasj Tanchoema*).

- ¹⁹ En Mosjé nam het gebeente van Joseef met zich mee; want hij [Joseef] had de Israëlieten laten zweren [dat zij dat zouden doen], toen hij zei: „G-d zal jullie gedenken en jullie zullen mijn gebeente met jullie mee opvoeren van hier.”

En Mosjé nam het gebeente van Joseef mee – Hoe wist Mosjé de plaats waar Joseef begraven lag? Serach, de dochter van Asjer was van die generatie overgebleven. Mosjé ging naar haar toe en vroeg: „Weet u waar Joseef begraven ligt?” Zij antwoordde hem: „De Egyptenaren hebben voor hem een ijzeren kist gemaakt, die zij in de Nijl hebben laten zinken, opdat het water van de Nijl gezegend zal zijn.”

Mosjé ging naar de Nijl, stond aan de oever en riep: „Joseef, Joseef! De tijd is gekomen, waarover G-d gezworen heeft: ‘Ik zal je verlossen’ en voor de eed waarmee u de Israëlieten belast hebt, is de tijd aangebroken om te worden vervuld. Wanneer u uzelf toont, is het goed, zo niet, dan zijn wij ontheven van de eed.” Onmiddellijk kwam de kist van Joseef aan het oppervlak drijven (*Sota 13a*).

Een eed doen zweren – Hij had hen laten zweren, dat zij hun kinderen een eed zouden afnemen. En waarom liet

SJEMOT 13 BESJALACH

hij zijn zonen niet zweren, dat zijzelf hem onmiddellijk na zijn dood naar het land Kanaän zouden vervoeren, zoals Jaäkov [hem] had laten zweren? Joseef zei: „Ik was heerser in Egypte en ik had de macht om te doen [naar de wens van mijn vader]; maar mijn zonen, hun zullen de Egyptenaren niet toelaten om dat te doen”; daarom liet hij hen zweren, dat wanneer zij zouden verlost worden en vandaar zouden wegtrekken, dat zij hem zouden meenemen (Mechilta) (*Rasji*).

Met jullie – Daar Joseefs broers dood zouden zijn tegen de tijd van de Uittocht, moet ‘met jullie’ worden verklaard als ‘met jullie botten.’ Samen met Joseefs botten, namen de Israëlieten ook de botten van zijn broers mee (*Rasji*).

Gedurende de veertig jaar dat het Joodse volk door de woestijn zwierf, droegen zij twee heilige kisten met zich mee: de Heilige Ark en de kist met de beenderen van Joseef. Wanneer het Joodse volk gevraagd zou worden: „Wat zit er in die twee kisten?” dan zouden zij antwoorden dat Joseef, de inhoud van de ene kist, zich aan alle tien de geboden hield, die in de andere kist lagen (*Jakoet Sjimoni*).

In vers 18 staat dat de Israëlieten gewapend waren, toen zij uit Egypte trokken. Dat wapen, waarover Tora spreekt, was een geestelijke bescherming die aan het Joodse volk gegeven was wegens de verdienste dat zij de twee heilige kisten, waarover de *Jalkoet Sjimoni* het heeft, meevoerden. Maar daar op dat moment de Heilige Ark nog niet de Tien Geboden bevatte (want die waren nog niet gegeven), benadrukt Tora hier dat de kist met de beenderen van Joseef wel werd meegevoerd, want deze alleen al was voldoende om hun bescherming te geven. Een andere verklaring kan zijn, dat Mosjé voorzag dat de zee gesplitst zou moeten worden om het Joodse volk te redden. Daarom nam hij de beenderen van Joseef mee, opdat de zee zich zou splijten wegens de verdiensten van Joseef.

20 Zij trokken op van Soekot en legerden zich in Etam, aan de rand van de woestijn.

Zij trokken op van Soekot – Op de tweede dag, want op de eerste dag kwamen zij immers van Ra’emesees naar Soekot [Sjem. 12: 37] (*Rasji*).

21 En Hasjem ging overdag voor hen uit in een wolkzuil, om hen op de weg te leiden, en ’s nachts in een vuurzuil, om hun bij te lichten, zodat zij dag en nacht konden reizen.

Om hen te leiden – Om hen te *laten* leiden, door middel van een afgezant, namelijk de wolkzuil. Hasjem liet de wolkzuil voor hen uitgaan. De wolkzuil was de directe leider, G-d zelf de indirecte leider. De wolkzuil diende niet tot verlichting, maar om hun de weg te tonen [„om hun bij te lichten” slaat dus alleen op de vuurzuil] (*Rasji*). Een engel ging in een wolkzuil overdag en in een vuurzuil ’s nachts voor hen uit (*Rasjbam*).

22 Hij liet de wolkzuil overdag en de vuurzuil bij nacht niet wijken van vóór het volk.

Hij liet niet wijken – De Heilige, geloofd zij Hij, *liet de wolkzuil bij dag en de vuurzuil bij nacht niet wijken*. Het geeft ons te kennen dat de wolkzuil [nog enige tijd] door ging, [terwijl de vuurzuil al op was], en dat de vuurzuil [nog enige tijd] aanhield bij de wolkzuil [als die op was], want voordat de een was ondergegaan, kwam de ander al op [Mechilta; Sjabbat 23b] (*Rasji*).